

**Efni: Umsögn um frumvarp til laga um
breytingu á lögum um dómstóla nr. 15/1998.**
(sameining héraðsdómstóla (100. mál).

Að áliti undirritaðs felst einkum tvennt í nefndu frumvarpi til laga:

- a) Róttæk breyting á dómstólaskipan Íslands, sbr. lög nr. 15/1998.
- b) Réttarbætur.

I.

Eins og alkunna er er einn af hornsteinum íslenskrar stjórnskipunar kenningin um að aðskilja skuli þrjá þætti ríkisvaldsins; löggjafarvaldið, framkvæmdarvaldið og dómvaldið. Þessi regla er bundin í 2. gr. íslensku stjórnarskrárinnar frá árinu 1944, en þar segir að Alþingi og forseti Íslands fari saman með löggjafarvaldið, forseti og önnur stjórnvöld fari með framkvæmdavaldið og dómendur fari með dómvaldið. Reglan er bundin í stjórnarskrá flestra vestrænna ríkja, en tilgangur hennar er að tryggja valddreifingu í þjóðfélaginu og að hver þáttur ríkisvaldsins veiti hinum aðhald.

Kaflaskil urðu í íslenskri réttarsögu hinn 1. júlí 1992, en þá tóku gildi lög um aðskilnað dómvalds og framkvæmdavalds í héraði nr. 92/1989, svonefnd aðskilnaðarlög. Með lögum þessum var lagður grunnur að nýrri dómstólaskipan á Íslandi. Til efni þessarar löggjafar voru athugasemdir sem Mannréttindanefnd Evrópu hafði sett fram vegna dóms, sem fallið hafði hér á landi nokkru áður, en málið átti upptök sín á Akureyri. Grundvöllur þessara athugasemda var að Íslendingar höfðu um áráðir verið aðilar að Evrópuráðinu og höfðu skuldbundið sig til að fylgja sáttmála þess um verndun mannréttinda og mannfrelsis. Í sáttmálanum segir m.a. að menn skuli fá mál sín útkljáð fyrir óhlutdrægum dómstóli. Er óhlutdrægt og skilvirkt dómskerfi einn mikilvægasti hornsteinn hvers lýðræðisríkis. Þá er sjálfstæði dómara gagnvart öðrum greinum ríkisvalds og nauðsynlegt til að tryggja óhlutdrægni dómara og þar með forsenda réttaröryggis.

Með nefndum lögum um aðskilnað dómvalds og framkvæmdavalds í héraði voru stofnaðir átta dómstólar, sem hver um sig hefur til þessa haft lögsögu á nánar tilgreindu svæði. Hefur sú skipan mála haldist í megin dráttum til þessa dags. Aðeins lítills háttar breytingar hafa orðið þar á, en sem dæmi má nefna að á síðasta ári stækkaði umdæmi Héraðsdóms Norðurlands eystra við sameiningu tveggja sveitarfélaga á Norðausturlandi í Langanesbyggð, en einnig stækkaði umdæmið til vesturs við sameiningu Siglufjarðar og Ólafsfjarðar í sveitarfélagið Fjallabyggð.

Allt frá upphafi hinnar nýju dómstólaskipunar hafa héraðsdómarar verið 38 að tölu, en auk þeirra starfa við dómstólana dómritarar og nokkrir aðrir starfsmenn, en þar á meðal eru ellefu löglærðir starfsmenn, sem áður báru heitið dómarafulltrúar. Starfsmannafjöldinn hefur verið nær alveg óbreyttur frá fyrst degi. Að því leyti er athyglisvert að líta til þess að starfsmönnum hjá hinu opinbera, þ. á m. hjá framkvæmdavaldi og Alþingi, hefur fjölgað stöðugt hin síðustu ár, en samkvæmt tölum frá Hagstofunni varð 37,2% aukning opinberra starfsmanna, að meðtöldum starfsmönnum sveitarfélaganna, á árabílinu frá 2000 til 2008.

Samkvæmt opinberri skráningu hefur málafjöldi við héraðsdómstólana farið vaxandi með ári hverju. Þróunin hefur verið nokkuð stöðug, en þó varð veruleg aukning við svonefnt netbólunrun laust eftir síðustu aldamót, en síðan dró nokkuð úr málafjöldanum um hríð. Á þessu ári hefur þó steininn tekið úr hvað málafjöldi varðar og stefnir í algjört óefni, sérstaklega þó á suðvesturhorni landsins. Sem dæmi um stígandann má nefna að árið 1997 var heildarmálafjöldinn 16.673, árið 1999 var fjöldinn 21.921 og árið 2008 var fjöldinn 30.248. Þessu til viðbótar hafa komið til nýir málaflokkar, oftast vegna nýrra lagaákvæða frá Alþingi. Má þar m.a. nefna ákvæði um skýrslur fyrir dómi af börnum og ungmennum við frumrannsókn sakamála, um mál er varða kröfur barnaverndaryfirvalda um sviptingu foreldra á börnum sínum og hin allra síðustu ár viðamikil eignaréttarmál, sem kennd hafa verið við þjóðlendur. Jafnframt hafa dómur i sakamálum oftast en áður verið fjölskipaðir. Er óhætt að fullyrða að vegna þessarar þróunar hafi fyrrverandi dómsmálaráðherra talið verjandi að leggja fram frumvarp á Alþingi, á löggjafarþinginu 2006-2007, sbr. mál nr. 496, um að fjölga héraðsdómurum úr 38 í 40. Frumvarpið náði ekki í gegn en ekki virtist hafa verið ágreiningur um að þörfin væri fyrir hendi.

Að því er héraðsdómstólana varðar hefur rekstrarkostnaður þeirra nánast eingöngu verið laun og húsnæðiskostnaður eða töluvert yfir 90%. Annar kostnaður er m.a. kostnaður af rekstri dómstólaráðs, sem sett var á laggirnar með löggjöf árið 1998, en um er að ræða stjórnsýslunefnd/ráð sem upphaflega var ætlað að taka yfir verkefni ráðuneyta.

II.

Með frumvarpi um breytingu á lögum um dómstóla nr. 15/1998, þingskjal 104 – 100. mál, er lagt til að héraðsdómstólarnir átta verði sameinaðir í einn dómstól fyrir landið allt. Eru sett fram þau markmið í frumvarpinu: a) að með lögfestingu þess megi draga talsvert úr kostnaði við rekstur héraðsdómstólanna og b) að með því megi mæta mismunandi og eftir atvikum tímabundnu álagi milli dómstólanna, en einnig megi með því mæta hinu aukna álagi sem reiknað sé með að verði vegna aðstæðna í þjóðfélaginu. Segir í greinargerð að þess megi og vænta að síður verði þörf á því að fjölga héraðsdómurum í brád með þessum ráðstöfunum og öðrum þeim sem vísað er til í frumvarpinu og varða einkum verkefna- og valdatilfærslu frá dómstjóra/dómstjórum til dómstólaráðs.

Samkvæmt framansögðu er megin tilgangur frumvarpsins að draga úr kostnaði við rekstur héraðsdómstólanna. Í athugasemdum og fylgiskjali með frumvarpinu, sem stafar frá fjármálaráðuneytinu, segir reyndar að lögfesting þess leiði ekki til beins sparnaðar í rekstri héraðsdómstólanna heldur geri það auðveldara að hagræða í starfsemi og draga megi þar með úr kostnaði. Með þessu megi og fækka bakvöktum og dómstjórum, en einnig megi með þessu móti fækka dómþinghám og lækka ferðakostnað.

Tekið er fram í greinargerð að við samningu frumvarpsins hafi verið haft samráð við fyrrnefnt dómstólaráð, en samkvæmt framsöguræðu ráðherra á Alþingi hafði ráðið einnig ákveðið frumkvæði þar á. Er það í samræmi við fyrirliggjandi heimildir. Í greinargerðinni er ekki minnst á að haft hafi verið samráð við aðra aðila og virðist því ekki hafa verið haft samband við aðrar stofnanir eða félög, þ. á m. dómara- eða lögmannafélagið, einstaka dómstóla eða lagastofnanir háskóla svo dæmi séu tekin.

Að áliti undirritaðs hefði verið mjög þarft, ekki síst þegar lagðar eru til jafn róttækar breytingar á dómstólaskipan landsins sem raun ber vitni, að við samningu frumvarpsins hefði verið leitað eftir sjónarmiðum frá fleiri aðilum en nefndu dómstólaráði. Slíkt hefði borið vitni um vandaðri undirbúning, en það er einmitt talið harla æskilegt samkvæmt ritum helstu fræðimanna á sviði stjórnunar þegar stefnt er að sameiningu stofnana. Að auki hefðu slík vinnubrögð ásamt fullnægjandi kynningu dregið úr óróa og ótta starfsmanna dómstólanna, en einnig annarra sem málið varðar.

Að áliti flestra sem til þekkja hefur fyrrnefnd réttarfarslöggjöf og sú dómstólaskipan sem komið var á árið 1992 gefist vel í öllum aðalatriðum. Málakraði og skilvirkni hefur til þessa verið allmikill þrátt fyrir töluvert og vaxandi vinnuálag dómara og annarra starfsmanna héraðsdómstólanna. Er fróðlegt að rifja upp efni greinargerðar með frumvarpi til áðurnefndra aðskilnaðarlaganna frá árinu 1989, en þar segir m.a.:

„Með tilkomu héraðsdómstólanna má reikna með því að aukinn fjöldi dómsmála verði útkljáður utan Reykjavíkur, en nú eru allmörg mál, sem eiga uppruna sinn utan höfuðborgarsvæðisins, dæmd fyrir dómstólum í Reykjavík, með samkomulagi aðila um varnarþing hvað einkamál varðar, en samkvæmt ákvörðun ríkissaksóknara hvað opinber mál varðar. Gera má ráð fyrir að lögmenn muni í auknum mæli finna sér starfsgrundvöll í nágrenni starfandi héraðsdómstóla og að aukin þjónusta á sviði dómgæslu muni styrkja byggðina utan höfuðborgarsvæðisins.“

Greind ályktun höfunda aðskilnaðarlaganna hefur í öllum aðalatriðum reynst rétt, en fyrir liggur að fjöldi lögmanna hefur séð sér hag í því að starfa í námunda við dómstólana, en þar að auki hefur að margra mati þjónusta dómstólanna sjálfra verið mun markvissari en áður var.

Við álagsaukningu fyrri ár svo og vegna vandræðagangs hjá einstökum dómstólum hefur áður verið brugðist við, m.a. með aukinni og viðvarandi hagræðingu, en einnig með því að senda mál á milli dómstóla. Mætti huga að því að styrkja núverandi löggjöf að þessu leyti enn frekar í stað þess að sameina dómstólana. Þá er bakvaktafyrirkomulag og dómþinghár í sjálfu sér óháð fjölda dómstóla og má að sjálfsgöðu breyta því fyrirkomulagi sem nú ríkir í óbreyttu kerfi sé vilji til slíks. Þá er rétt að áréttta að aðhalds hefur ávalt verið gætt hjá héraðsdómstólunum og hefur rekstrarkostnaður eins og áður var lýst aðallega falist í beinum launakostnaði og kostnaði við húsnæði. Væri fróðlegt að fá samanburð á þessum kostnaði við aðrar stofnanir í þjóðfélaginu, t.d. hjá framkvæmdarvaldinu og hjá Alþingi

Í frumvarpinu segir að gert sé ráð fyrir að starfstöðvar verði áfram á þeim stöðum sem dómstólar starfa nú, og að þar geti að auki verið sérstakir umboðsmenn. Er þetta kunnuglegt stef og nefnast slíkir aðilar yfirleitt „útibússtjórar“. Í þessu samhengi er til þess að líta að launamunur dómara og dómstjóra á landsbyggðinni er mjög lítill, en gera má ráð fyrir að laun „útibússtjórana“ verði eitthvað hærrí en dómara. Í frumvarpinu er einnig gert ráð fyrir nýrri fastri stöðu varadómstjóra við hinn nýja dómstól, sem að líkum verður staðsettur í Reykjavík. Verður væntanlega einhver kostnaðarauki af þessu líkt og vegna þeirra stórauðna verkefna sem dómstólaráði er ætlað að sinna, ekki síst með þeirri gjörbreytingu, að því sé ætlað að taka yfir nær allt starfmannahald dómstólanna, en það hefur hingað til verið á könnu dómstjóra. Er þetta athyglisvert í ljósi þess að í frumvarpinu er einungis gert ráð fyrir einum dómstól.

Hefði frekar verið von til þess að dómstólaráð yrði lagt niður við þessar aðstæður. Ekki er vikið að fyrirmyndum að þessu leyti frá nálægum löndum, en á hinum Norðurlöndunum þjóna sambærileg ráð eða stjórnáslustofnanir öllum dómstólunum, þar á meðal æðsta dómstiginu.

Að öllu framangreind virtu og með hliðsjón af áður röktum skrifum fjármálaráðuneytisins má telja líklegt að lögfesting þess frumvarps sem hér er til umfjöllunar leiði ekki til beins sparnaðar og eru fullyrðingar þar um órökstuddar, í öllu falli yrði hann mjög óverulegur.

Verði umrætt frumvarp að lögum er líklegt, m.a. í ljósi áður nefndra markmiða um hagræðingu og sparnað, en einnig í ljósi sögunnar, að dómstólaráð muni stefna að því að fækka starfslíði og draga úr húsnæðiskostnaði og að aðgerðir af því tagi beinist að starfstöðvum utan höfuðborgarsvæðisins. Gera má ráð fyrir að í fyrstu verði haldið úti skrifstofum í svipuðu horfi og nú er, en fljótlega muni allt fara til fyrra horfs og ástandið verða líkt og nefndarmenn lýstu svo vel í greinargerð með frumvarpi til laga um aðskilnað dómsvalds og umboðsvalds árið 1989. Landsbyggðin verði útibúamiðstöð, þar sem dómara verði smám saman færðir til Reykjavíkur, en þeir síðan sendir út um byggðir eftir þörfum til að annast mál þar. Er viðbúið að aukinn ferða- og upphaldskostnaður komi til vegna þessa fyrirkomulags og að hann fari vaxandi með árunum. Hætta er á að afleiðingar þessa verði m.a. að starfsfólki fækki, að lögmönnum á landsbyggðinni fækki og þar með muni sú þjónusta sem þeir veita skerðast. Jafnframt er hætta á að staðarþekking dómara og lögmanna muni að einhverju leyti minnka og jafnvel glatast.

Í ljósi þess sem hér að framan hefur verið rakið telur undirritaður að verði umrætt frumvarp að lögum leiði það til lakari þjónustu og lífskjara fyrir íbúa í byggðum utan suðvesturhorns landsins.

III.

Efni þess frumvarps, sem hér að framan hefur verið fjallað um verður helst rakið til þeirra miklu efnahagsörðugleika sem Íslendingar standa nú um stundir frammi fyrir vegna bankahrunsins haustið 2008. Fyrirséð hefur verið um hríð að dómsmálum muni stórfjölga vegna þessa og lágu reyndar þegar fyrir tölur um það er frumvarpið var fyrst kynnt á Alþingi síðast liðið sumar.

Alþingi og ríkisstjórn hafa talið sér skylt hin síðustu misseri að styrkja rannsóknarvaldið í landinu, einkum ákærvaldið, vegna rannsókna á ætluðum efnahagsbrotamálum. Hefur í því efni að einhverju leyti verið farið að erlendri ráðgjöf. Vegna þessa hefur saksóknurum verið fjölgað um eina fimm ásamt tilheyrandi starfsfólki, lögfræðingum, endurskoðendum og lögreglumönnum. Þá hafa samkvæmt nýlegum fréttum verið auglýstar 39 nýjar stöður við embætti lögreglustjórans á höfuðborgarsvæðinu.

Má telja það þversögn ef ekki verður jafnframt séð til þess að dómstólarnir verði almennilega í stakk búnir til að taka við málum frá ákærvaldi.

Málatölur hjá héraðsdómstólunum sýna ljóslega að á þessu ári hefur stórfjölgun orðið á þingfestum einkamálum, en einnig á ágreiningsmálum vegna gjaldþrotamála. Ekki var þar á bætandi en þessi fjölgun hefur nær eingöngu orðið á höfuðborgarsvæðinu. Er það að vonum

enda var uppgangur þar mestur hin síðustu ár. Þessu til viðbótar hefur komið til nýr málaflokkur vegna bráðavanda fólks í greiðsluvanda. Vegna þessa ástands er afar brýnt að fjölga dómurum og öðrum starfsmönnum héraðsdómstólanna, ekki síst á fyrrnefndu landsvæði, enda hefur þar í raun skapast vandræðaástand. Á öðrum landsvæðum hefur einnig orðið fjölgun dómsmála. Er því óskynsamlegt að færa til starfsmenn frekar en orðið er, en þegar hefur verið gripið til þess ráðs að færa til aðstoðarmann með tilskipun á suðvesturhornið.

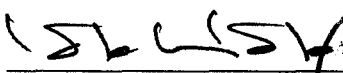
Það er ánægjuefni að samkvæmt nýlegum fréttum hefur verið lagt fram frumvarp af hálfu dómsmála- og mannréttindaráðherra um að fjölga dómurum við héraðsdómstólana úr 38 í 43 ásamt tilheyrandi fjölgun aðstoðarmanna og annars starfsfólks.

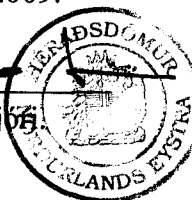
IV.

Að því er varðar umrætt frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 15, 1998 leggur undirritaður eftirfarandi til í ljósi alls framanritaðs:

- a) Að fallið verði frá því að fækka héraðsdómstólum úr átta í einn.
- b) Að fallið verði frá því að fela stjórnarsýslustofnun líkt og dómstólaráði aukin verkefni og völd á kostnað héraðsdómstólanna. Verkefnasvið dómstólaráðs verði á hinn bóginn víkkað út á þann hátt að það nái einnig til æðsta dómstóls landsins líkt og tíðkast meðal nágrannaþjóða. Þá verði kjöri til ráðsins breytt t.d. á þann veg að einn verði kjörinn úr hópi héraðsdómara, annar af Lögmannafélagi Íslands, hinn þriðji af almennasamtökum og sá fjórði af háskólastofnun og loks verði hinn fimmti tilnefndur af forsætisráðherra, enda verði héraðsdómstólum skipað undir hans ráðuneyti líkt og nú gildir um Hæstarétt Íslands.
- c) Að hugað verði að flutningi skrifstofu dómstólaráðs út á land til samræmis við margítrekaðar tillögur á Alþingi um flutning opinberra starfa.
- d) Í 17. grein frumvarpsins verði kveðið á um ótímabundna ráðningu löglærðra starfsmanna, enda um gagnkvæman þriggja mánaða uppsagnarfrest að ræða, af beggja hálfu, samkvæmt núgildandi lögum.

Akureyri, 2. desember 2009.

Ólafur Ólafsson, dómstjóri

Meðfylgjandi er í afriti:

Vikudagur – fréttablað, viðtal 27. ágúst 2009.

Ályktun félags lögfræðinga á Norður- og Austurlandi frá 24. október 2009.

Bréf héraðsdómara við Héraðsdóm Reykjavíkur og Héraðsdóm Norðurlands eystra frá 30. okt. og 2. nóv. 2009.

Grein Freys Ófeigssonar, fyrrverandi dómstjóra, Mbl. 14. október 2009.

Sigmundur Guðmundsson, héraðsdómslögmaður á Akureyri, Mbl. 9. nóvember 2009.

Sendist til: nefndasvid@althingi.is

Alþingi, 150 Reykjavík.

VIKUGAGUR - 27. ágúst 2009.
Sjálfstæður Norðlensku fréttamiðill.

Ólafur Ólafsson dómstjóri við Héraðsdóm Norðurlands eystra telur að fækkun héraðsdómstóla úr átta í einn muni ekki skila tilætluðum árangri. Það kemur hins vegar Ólafi ekki á óvart að fyrirhugað sé að hinn nýi sameinaði héraðsdómur verði staðsettur í Reykjavík.

Markmiðið með því að fækka héraðsdómstólum mun vera tvíþætt. Annars vegar að draga úr kostnaði og hins vegar að mæta því aukna álagi sem þegar hefur orðið hjá dómstólum í kjölfar efnahagshrunsins sl. haust.

„Það var framfaraspör stigið þegar aðskilnaður dómsvalds og umboðsvalds í héraði komst á árið 1992 og þessir átta dómstólar voru settir á stofn. Nú er talað um að fækka dómstólum í héraði niður í einn. Það kemur mér reyndar ekki á óvart að hann skuli eiga að vera staðsettur í Reykjavík, það hefur því miður verið þróunin hjá stofnunum ríkisins. Ég geri hins vegar athugasemdir við það að landsbyggðin sé gerð að útibúamiðstöð. Það mun þýða fækkun starfsfólks og skerðingu á þjónustu. Þá tel ég hættu á að lögmönnum á landsbyggðinni muni fækka og að þar með muni sú þjónusta sem þeir veita skerðast. Einnig tel ég að staðarþekking dómara og lögmanns skipti máli við úrlausn mála.“ Ólafur segir að þetta séu ekki aðeins sín orð, heldur orð sem voru notuð þegar aðskilnaður dómsvalds og framkvæmdavalds varð að veruleika árið 1992.

Ólafur segir að tilkynningu dómsmálaráðherra í júlí sl. um hina fyrirhuguðu breytingu komi réttilega fram að mikill vandi sé hér á landi vegna efnahagshrunsins. „Það þarf að spara og jafna álag og það er virðingarvert. Varðandi sparnaðinn þá er það að mínu viti skylda forstöðumanna stofnana að fara vel með skattpeninga almennings. Ég tel að það hafi reyndar verið gert hér og hjá dómstólunum öllum, það sýna tölur. Um 96-98% af útgjöldum dómstólanna eru í formi launa og kostnaðar við húsnæði. Ég spyr, er hægt að skera innar en að beini, ég spyr líka eru aðrar stofnanir t.d. hjá framkvæmdavaldinu, hjá fjármálaráðherra, hjá ráðherra dómstóla nú eða hjá Alþingi, sem eru með slíkt aðhald í rekstri og með slíkar tölur sem ég nefndi?“

Varðandi hina röksemdina, að jafna álag milli dómara og dómstóla, þá er rétt að hafa í huga að málafjöldi hefur farið vaxandi mörg undanfarin ár. Og vegna þessa lagði fyrrverandi dómsmálaráðherra fram frumvarp í tvígang, fyrir fáum árum, um að fjölga héraðsdómurum hér á landi úr 38 í 40. Málið náði ekki í gegn á Alþingi en það var enginn ágreiningur um að þörf væri á þessari fjölgun.“

Ólafur segir að auk mála fjöldans hafi fleiri verkefni með löggjöf verið sett á herðar dómstóla. Nefnir hann í því sambandi skýrslutökur af börnum og ungmennum en einnig vandasöm barnaverndarmál. Þá sé það algengara nú en áður að í sakamálum sé fjölskipaðir dómur. Allt tekur þetta tíma. „Til viðbótar þessu hefur verið nefnt efnahagshrun sl. haust, og enn fjölga málum, ekki síst einkamálum. Það er þó misjafnt hvar þessi fjölgun er og fer m.a. eftir því hvar uppgangurinn var. Hann var eins og alkunnugt er mun meiri á höfuðborgarsvæðinu en á landsbyggðinni. Af þeim sökum tel ég nauðsynlegt og reyndar mjög brýnt að fjölga dómurum á höfuðborgarsvæðinu, þ.e. í Reykjavík og á Reykjanesi, enda er að skapast vandræðaástand þar.

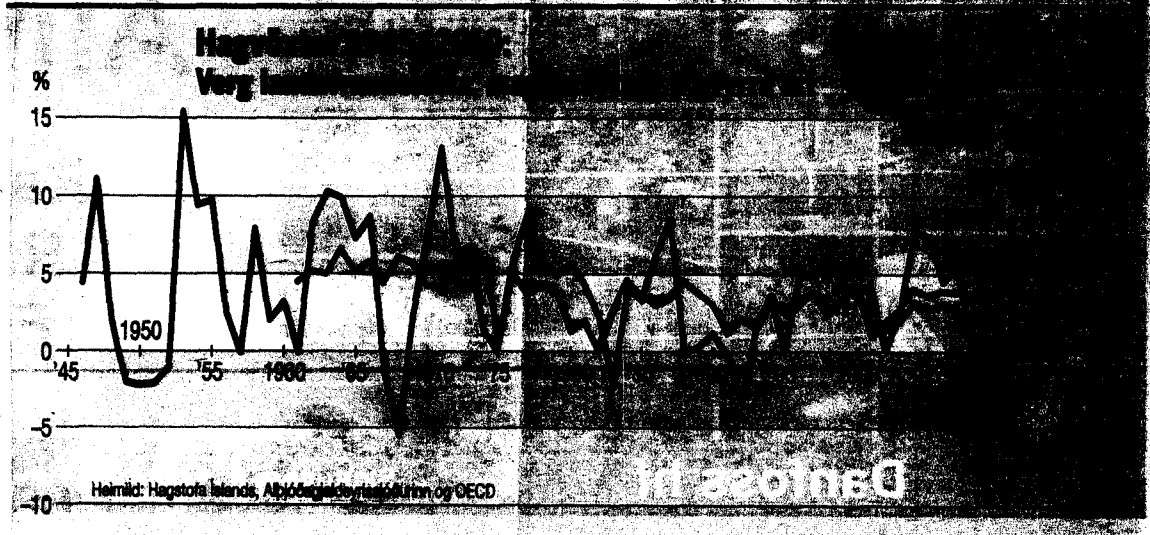
Ég vek athygli á því að Alþingi og ráðherrar hafa talið sér skylt að styrkja ákærvald og lögreglu þannig að vel sé staðið að rannsókn efnahagsbrotamála. Hefur m.a. verið farið að erlendri ráðgjöf að þessu leyti. Vegna þessa hefur saksóknurum verið fjölgað um eina fimm með tilheyrandi starfsfólki, lögræðingum, endurskoðendum og lögreglumönnum. Ég geri ráð fyrir að einhver sakamál komi út úr þessu. Þau verða væntanlega flókin og umfangsmikil en hvar munu þau enda, hjá dómstólunum væntanleg. Ég ætla að vona að dómstólarnir verði almennilega í stakk búnir til að taka við þessum málum og ég tel að vegna þessa sé brýnt að dómskerfið verði styrkt. Ég vil líka benda á að nú þegar hafa mál sem tengjast efnahagshruninu komið inn á borð dómstólanna, til viðbótar hinum almennu einkamálum.“ Fjöldi fólks hefur lent í fjárhagsvandræðum og af þeim sökum sótt um svokallað greiðsluaðlögmum. eru nú þegar komin upp 11 slík mál hér við dómstólinn, en þau eru mun fleiri á höfuðborgarsvæðinu.

Ólafur segir að með því að skera af dómsstjóra á landsbyggðinni sé vissulega hægt að spara. Gert sé hins vegar ráð fyrir að í stað þeirra komi útibússtjórar og það þýði á móti aukinn kostnað. „Þá er líka gert ráð fyrir því að skipa varadómsstjóra við hinn nýja sameinaða dómstól í Reykjavík. Það er ný staða með tilheyrandi kostnaði. Ég held líka að ef hið nýja fyrirkomulag kemst á muni ferða- og upphaldskostnaður dómara úr Reykjavík verði mun meiri en nú er. Ég hef því miklar efasemdir um að sá sparnaður verði sem að er stefnt. Þá hræða sporin við fyrri sameiningar ríkisstofnana.

Það má hins vegar velta fyrir sér öðrum leiðum og hvernig aðrar þjóðir hafa farið að, t.d. Danir. Ég tel t.d. vel hugsanlegt að fækka dómstólum í héraði í 3, 4 eða 5, og nefni t.d. að á höfuðborgarsvæðinu eru þeir tveir og þrír ef Vesturland er talið með. Þá mætti fækka dómþinghám. En með þessu er viðbúið að kostnaður færist til og lendi t.d. að einhverju leyti á almenningi. Stjórnmalastéttin verður að hugleiða það. Mér finnst það reyndar einnar

messu virði að þingmenn hugleiði vel hvernig þessu verði best fyrir komið í framtíðinni. Að þeir og fleiri sem málið varðar hlusti t.d. á aðra en þá sem lengi hafa stefnt að sameiningu. Ég vona með öðrum orðum að ekki verði hrapað að niðurstöðu, sem erfitt verður að leiðrétta síðar meir.“ sagði Ólafur.

...hér
 ...
 ...0%
 ...hefur
 ...arins
 ...
 ...il
 ...um

Vinnuáhrifni V

...bér
...0%
...kefur
...arins
...il
...um

Vinnuáhrifin

Ólafur Ólafsson Héraðsdómur Norðurlands Eystra

From: Ásgeir Helgi Jóhannsson [asgeir@lex.is]
Sent: 4. nóvember 2009 14:27
To: svo@althingi.is; birgir@althingi.is; atlig@althingi.is; vbj@althingi.is; vigdish@althingi.is; asmundur@althingi.is; olofn@althingi.is; marshall@althingi.is; thrainnb@althingi.is; sjs@althingi.is; birkir@althingi.is; klm@althingi.is; kristjanj@althingi.is; thback@althingi.is; hoskuldurth@althingi.is; ser@althingi.is; bjorngi@althingi.is; tryggvih@althingi.is; jrg@althingi.is; gudmundurst@althingi.is; jb@althingi.is; gunnarbragi@althingi.is; ragna.arnadottir@dmr.stjr.is
Subject: Félag lögfræðinga á norður- og austurlandi, ályktun aðalfundar

Góðan dag!

Meðfylgjandi ályktun var samþykkt á aðalfundi Félags lögfræðinga á Norður- og Austurlandi, sem haldinn var á Egilsstöðum 24. október sl.,
Hún er send til að vekja athygli á afstöðu lögfræðinga á félagsvæðinu en það nær allt frá Blönduósi til Hornafjarðar. Félagsmenn eru allir lögfræðingar á félagsvæðinu, en aðalfundurinn var þó ekki sóttur af öllum félagsmönnum.

Ályktun fundarins er eftirfarandi:

Aðalfundur félags lögfræðinga á Norður- og Austurlandi mótmællr eindreglð og varar við framkomnum hugmyndum um sameiningu og niðurlagningu ýmissa mikilvægra embætta sem nú starfa á landsbyggðinni. Með þeim tillögum, sem að þessu sinni snúa að héraðsdómstólum, sýslumönnum og skattstjórum, er alvarlega grafið undan þjónustu við íbúa landsbyggðarinnar og lífsgæði þar skert, í flestum tilfellum án þessa að líkur séu á að öðrum og jákvæðari árangri yrði náð.

Félag lögfræðinga á Norður- og Austurlandi vill ennfremur áréttta, að nái tillaga um sameiningu héraðsdómstóla fram að ganga, er fyrirsjáanlegt að mjög muni fjara undan þeim lögmannsstofum sem nú starfa á landsbyggðinni en þeim fjölgaði er núverandi dómstólaskipan var tekin upp. Mjög mikilvægt er, að sem víðast á landsbyggðinni bjóðist heimamönnum öflug og vönduð lögmannsþjónusta sem stenst fyllilega samjöfnuð við það sem gerist annarsstaðar á landinu. Með framkominni tillögu er grundvöllinum kippt undan þessum mikilvæga þætti víða á landsbyggðinni.

Félag lögfræðinga á Norður- og Austurlandi vill sérstaklega andmæla því, að núverandi tímabundið efnahagsástand sé notað sem átylla til að koma að tillögum sem fyrst og fremst munu færa umsvif og þjónustu frá landsbyggðinni til höfuðborgarsvæðisins.

Flutningsmaður tillögunnar var Ingvar Þóroddsson lögmaður á Akureyri

Undirritaður er formaður félagsins,

Virðingarfylls,

Ásgeir Helgi Jóhannsson hdl.
Attorney at law/Associate

LEX lögmannsstofa

Lex Law Offices
Hafnarstræti 94 | IS-600 Akureyri
Borgartúni 26 | IS-105 Reykjavík
Sími/Tel: + (354) 590 2600
Bréfasími/Fax : +(354) 590 2680
lex@lex.is · www.lex.is

Dómsmála- og mannréttindaráðherra
Skuggasundi
150 Reykjavík

Akureyri, 2. nóvember 2009

Dómurum við Héraðsdóm Norðurlands eystra hefur borist uppkast að bréfi nokkurra dómara við Héraðsdóm Reykjavíkur, þar sem þess er óskað að frumvarp til laga um breytingar á lögum nr. 15/1998 um dómstóla verði dregið til baka og eftir atvikum endurunnið.

Við undirritaðir dómarar við Héraðsdóm Norðurlands eystra tókum undir þetta erindi reykvískra kollega okkar.

Með virðingu,

Erlingur Sigtryggsson
héraðsdómari

Olafur Ólafsson
héraðsdómari

Afrit:

Alþingi
b.t. allsherjarnefndar
150 Reykjavík

Frú Ragna Árnadóttir,
Dómsmálaráðherra,
Arnarhvoli,
150 Reykjavík

Reykjavík, 30. október 2009.

Efni: Frumvarp til laga um breyting á lögum um dómstóla nr. 15/1998.

Frumvarp til breytinga á dómstólalögum kveður á um gagngerar breytingar á rekstri dómstóla landsins og stöðu og högum starfsmanna þeirra. Við undirritaðir, dómarar við Héraðsdóm Reykjavíkur, styðjum það framtak að unnið sé að frampróun dómskerfisins með tilliti til skilvirkni, fagmennsku, sjálfstæðis dómstólanna og trausts almennings á þeim, á sama tíma og að þrengir í þjóðarbúinu.

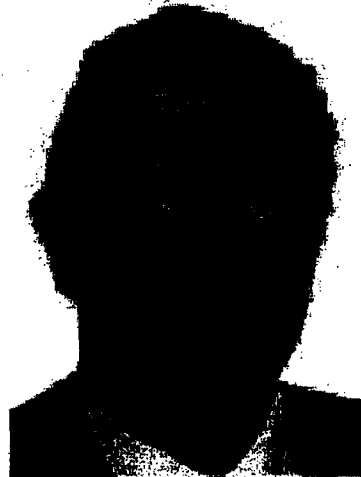
Við teljum að eins og frumvarpið liggur fyrir sé ekki ljóst hver áhrif það muni hafa á framangreind atriði eða á dómskerfið í heild sinni og einstakar einingar þess. Við teljum að það horfði til enn vandaðri undirbúnings löggjafarinnar að leitað yrði eftir sjónarmiðum allra sem hlut eiga að máli á undirbúningsstigi frumvarps hjá ráðuneytinu, þannig að betra ráðrúm gæfist til heildaryfirsýnar miðað við markmið og leiðir til að ná þeim, áður en frumvarp er lagt fyrir Alþingi. Við lítum svo á að breytingar á dómskerfinu lúti sömu lögmálum og aðrar stjórnkerfisbreytingar að þessu leyti. Þá er okkur kunnugt um að dómstólaráð hefur lagt til við ráðherra að frestað verði gildistöku frumvarpsins, sem nú liggur fyrir, til að aukið ráðrúm gefist til undirbúnings fyrir breytingarnar.

Samkvæmt framansögðu óskum við eftir því að dómsmálaráðherra dragi frumvarpið til baka, stofni til viðtæks samráðs við alla þá sem þekkja best til starfsemi dómstólanna og láti framkvæma mat á áhrifum löggjafarinnar og eftir atvikum að endurvinna frumvarpið, áður en frumvarp til breytinga á dómstólalögum verður lagt fyrir Alþingi.

Virðingarfyllst,

Einn héraðsdómstóll

EINS og ástandi efnahagsmála er háttað nú um stundir er mikil hætt á að stjórnvöld ráðist í vanhugsaðar »sparnaðarráðstafanir« a.m.k. þegar litið er til lengri tíma. Í því skyni er gjarnan litið til reksturs stofnana á landsbyggðinni. Hætt er við að sparnaður verði ekki alltaf eins mikill og látið er í veðri vaka. Það er t.d. vandséð að um sparnað geti verið að ræða ef halda á uppi óbreyttum rekstri stofnana með þeirri einu breytingu að forstöðumenn þeirra fái starfsheitið »útibússtjóri«. Líklegra er að leitað verði sparnaðar með því að draga úr viðkomandi starfsemi á landsbyggðinni og jafnvel leggja hana að einhverju leyti niður.

Freyr Ófeigsson

Að því er dómstólana varðar, en þar þekki ég best til, er rekstrarkostnaður nánast eingöngu laun og húsnæðiskostnaður, eða yfir 90%, en annar kostnaður er m.a. kostnaður af rekstri Dómstólaráðs, sem í upphafi var aðallega ætlað að taka yfir verkefni ráðuneyta.

Í frumvarpi til fjárlaga fyrir árið 2010 er gert ráð fyrir talsverðri lækkun fjárframlaga til dómstóla. Til að mæta lækkuninni segir í frumvarpinu að fækka eigi héraðsdómstólunum úr átta í einn. Með því sé stefnt að því að vinnuálag verði jafnara en nú er og dómskerfið því betur í stakk búið til þess að taka við síauknum málafjölda. Þá segir að með breytingunni fækki bakvöktum og dómstjórum. Einnig segir að með fækkun dómþingháa lækki ferðakostnaður. Varðandi fyrra atriðið vil ég benda á að jöfnun álags á dómara er auðvelt að framkvæma með öðrum hætti en sameiningu allra dómstólanna, t.d. með því að senda mál á milli dómstóla. Varðandi síðara atriðið vil ég benda á að launamunur dómara og dómstjóra á landsbyggðinni er mjög lítil og að gera má ráð fyrir að laun »útibússtjóra« verði einnig eitthvað hærra en dómara. Sparnaður af þessu verður því óverulegur. Fallast má á að með fækkun dómþingháa megi lækka ferðakostnað. Sömu leiðis mun niðurfelling bakvakta leiða til nokkurs sparnaðar. Bæði þessi atriði eru óháð fjölda dómstólanna og auðvelt að framkvæma í óbreyttu kerfi ef vilji er til þess. Rétt er að geta þess að bakvaktir dómara hafa verið taldar nauðsynlegar til að auðvelda útköll þeirra utan vinnutíma til að kveða upp nauðsynlega úrskurði í sambandi við rannsókn sakamála (gæsiuvarðhaldsúrskurði, húisleitarúrskurði o.fl.).

Með lögum um aðskilnað dómsvalds og umboðsvalds í héraði, sem tóku gildi 1. júlí 1992, voru stofnaðir 8 dómstólar, sem hver um sig hefur lögsögu á nánar tilgreindu svæði. Gildir sú skipting í meginráttum enn í dag. Þetta fyrirkomulag hefur gefist vel í öllum aðalatriðum.

Í greinargerð með frumvarpi til framangreindra laga segir:

»Með tilkomu héraðsdómstólanna má reikna með því að aukinn fjöldi dómsmála verði útkljáður utan Reykjavíkur, en nú eru allmörg mál, sem eiga uppruna sinn utan höfuðborgarsvæðisins, dæmd fyrir dómstólum í Reykjavík, með samkomulagi aðila um vamarþing hvað einkamál varðar, en samkvæmt ákvörðun ríkissaksóknara hvað opinber mál varðar. Gera má ráð fyrir að lögmenn muni í auknum mæli finna sér starfsgrundvöll í nágrenni starfandi héraðsdómstóla og að aukin þjónusta á sviði dómgæslu muni styrkja byggðina utan höfuðborgarsvæðisins.«

Þessi ályktun höfunda téðra laga hefur í öllum aðalatriðum reynst rétt og á jafnt við í dag og þegar hún var sett fram. Með tilkomu dómstólanna tók þjónusta við landsbyggðina á þessu sviði miklum framförum, bæði með markvissari þjónustu dómstólanna og stóru auknum fjölda lögmanna, sem hafa séð sér hag í að starfa í námunda við dómstólana.

Eins og að framan er rakið verður ekki sparað í rekstri dómstólanna nema með því að fækka starfslíði og draga úr húsnæðiskostnaði. Augljóst er að ætlunin er að beina aðgerðum af þessu tagi að

landsbyggðinni. Samkvæmt fyrirhuguðu frumvarpi um breytingu á dómstólalögum er ákvörðunarvald um þessi atriði færð í hendur Dómstólaráðs, sem auk þess eru færð enn ný verkefni og nú frá dómstólunum, m.a. að annast ráðningar alls annars starfsfólks við dómstólinn en skipun dómara. Hingað til hefur dómstjórum verið treyst til þessa verks. Að mínu mati er það ofrausn að halda uppi Dómstólaráði til að annast öll hefðbundin stjórnunarstörf við einn dómstól, þrátt fyrir að gert er ráð fyrir að dómstjóri og varadómstjóri starfi við dómstólinn. Líklegt er að Dómstólaráð muni stefna að því að færa dómara frá landsbyggðinni til Reykjavíkur, sem síðan verði sendir út á landsbyggðina eftir þörfum til að annast mál þar. Ferðakostnaður dómara mun því til framtíðar lítið stórukast.

Það er skoðun mín að verði téð frumvarp að lögum muni það leiða til minnkandi starfsemi dómstóla á landsbyggðinni. Úrlausn mála muni færast til Reykjavíkur með samningum málsaðila eða ákvörðun ríkissaksóknara. Þar með verður ekki lengur hagkvæmt fyrir lögmenn að setjast að á landsbyggðinni. Allt mun þetta leiða til lakari lögfræðisþjónustu á landsbyggðinni, en umfram allt mun það leiða til aukins kostnaðar fyrir íbúana. Hér er því stigið skref til veikingar byggða utan höfuðborgarsvæðisins.

>> Með því að draga úr starfsemi héraðsdómstólanna á landsbyggðinni velkjast byggðimar.

HÍKIL 2.11.09

0

8

0

Mun bitna á landsbyggðinni

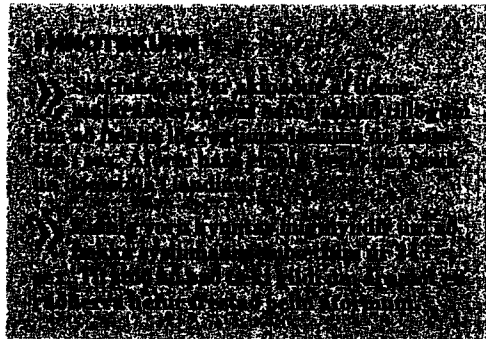
9/11
09

Lög Dómsáttáki á Akureyri.

FÉLAG lögfræðinga á Norður- og Austurlandi, mótnælir í ályktun sinni eindregið hugmyndum stjórnvalda um sameiningu og niðurlagningu ýmissa embætti á landsbyggðinni. Tillögurnar snúa að héraðsdómstólum, sýslumönnum og skattstjórum.

„Við teljum að þetta leiði til lakari þjónustu fyrir fólk á landsbyggðinni. Fólk mun þurfa að leita suður til Reykjavíkur í æ ríkara mæli til að fá lausn sinna mála,“ segir Sigmundur

Guðmundsson héraðsdómálögmaður á Austurlandi.

Í ályktun aðalfundar Félags lögfræðinga á Norður- og Austurlandi, sem haldinn var nýlega á Egilsstöðum, var áréttað, „að nái tillaga um sameiningu héraðsdómstóla fram að ganga, er fyrir ásanlegt að mjög muni fjara undan þeim lögmannsstofum sem nú starfa á landsbyggðinni.“

Sigmundur hefur líka efasemdir um að sameiningunni fylgi sá sparnaður sem látinn hefur verið í veðri vaka.

„Ég held að það þyrfti frekar að efla þær stofnanir sem eru úti á landi, frekar en að vængstífa þær.“